

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)
SSN Krzysztof Rączka (sprawozdawca)
SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z powództwa K. W.
przeciwko Izbie Administracji Skarbowej w Białymstoku
o zapłatę tytułem odprawy pieniężnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 24 kwietnia 2024 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku
z dnia 15 czerwca 2021 r., sygn. akt V Pa 18/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Wyrokiem z 15 czerwca 2021 r., sygn. akt V Pa 18/21, Sąd Okręgowy w Białymstoku oddalił apelację powoda K. W. od wyroku Sądu Rejonowego w

Białymstoku z 15 marca 2021 r., sygn. akt VI P 383/20, którym Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo o odprawę wniesione przeciwko Izbie Administracji Skarbowej w Białymstoku.

Powód K. W. po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa skierowanego przeciwko Izbie Administracji Skarbowej w Białymstoku wniósł o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kwoty 27.763,50 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 1 czerwca 2017 r. do dnia zapłaty tytułem odprawy pieniężnej. Domagała się także przyznania kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany Skarb Państwa - Izba Administracji Skarbowej w Białymstoku w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki na swoją rzecz kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Z ustaleń Sądu Rejonowego wynikało, że K. W. pełnił służbę w Izbie Celnej w B. od 21 sierpnia 1997 r. do 28 lutego 2017 r. Z dniem 1 marca 2017 r. powód kontynuował pełnienie służby w Izbie Administracji Skarbowej w Białymstoku w związku z wprowadzoną i wdrożoną reformą administracji celno-skarbowej.

Sąd wskazał, że zgodnie z art. 165 ust. 3 ustawy z 16 listopada 2016 r. przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej, funkcjonariusze celni pełniący służbę w Izbach Celnych z dniem wejścia w życie ustawy (tj. 1 marca 2017 r.) stawali się funkcjonariuszami Służby Celno - Skarbowej pełniącymi służbę w jednostkach Krajowej Administracji Skarbowej z zachowaniem ciągłości służby. W myśl art. 165 ust. 7 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej dyrektorzy jednostek KAS uzyskali uprawnienia do składania odpowiednio pracownikom oraz funkcjonariuszom w terminie do 31 maja 2017 r. pisemnych propozycji określających nowe warunki zatrudnienia albo pełnienia służby przy uwzględnieniu posiadanych kwalifikacji, przebiegu dotychczasowej pracy lub służby, a także dotychczasowego miejsca zamieszkania.

W dniu 10 maja 2017 r. powodowi przedstawiono propozycję zatrudnienia w ramach korpusu służby cywilnej w Izbie Administracji Skarbowej w Białymstoku, określającą: rodzaj umowy o pracę, stanowiska służbowego, miejsca wykonywania pracy, komórki organizacyjnej, poziomu wynagrodzenia, wymiaru etatu. Powód

przyjął złożoną mu propozycję w dniu 15 maja 2017 r. W związku z powyższym od 1 czerwca 2017 r. pozostaje w zatrudnieniu w Izbie Administracji Skarbowej Białymstoku. Wskutek powyższego jego stosunek służby uległ przekształceniu w stosunek pracy.

Sąd Rejonowy w Białymstoku wyrokiem z 15 marca 2021 r., sygn. akt VI P 382/20, oddalił powództwo (pkt I wyroku) oraz odstąpił od obciążania powoda kosztami zastępstwa procesowego.

Wyrok ten zaskarżyła apelacją strona powodowa, zarzucając mu naruszenie art. 1, 2, 7, 8, 32, 60 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; rozdziału II ustawy Kodeks pracy; art. 171 ust. 1 ustawy z 16 listopada 2016 roku Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1948 ze zm.); art. 171 ust. 1 przepisów wprowadzających ustawę o KAS, art. 174 ust. 10 i 12 ustawy o KAS, art. 250 ust. 4 ustawy o KAS oraz art. 250 ustawy o KAS.

Sąd Okręgowy uznał, że apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie i oddalił ją.

Sąd odwoławczy wskazał, że analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego doprowadziła Sąd Okręgowy do przekonania, że Sąd Rejonowy poczynił w sprawie prawidłowe ustalenia faktyczne, które to Sąd Okręgowy w całości zaakceptował i przyjął za własne. Również wnioski wyciągnięte z tych ustaleń są prawidłowe.

Zgodnie art. 250 ust. 4 ustawy z 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej funkcjonariuszowi służby stałej, zwolnionemu ze służby w związku ze zniesieniem lub reorganizacją jednostki organizacyjnej KAS, przysługuje odprawa na zasadach i w wysokości określonych w ust. 1 - 3.

Do sytuacji prawnej powoda nie ma zatem zastosowania art. 250 ust. 4, gdyż przepis ten dotyczy funkcjonariuszy zwolnionych ze służby w związku ze zniesieniem lub reorganizacją nowoutworzonych jednostek organizacyjnych KAS, a nie funkcjonariuszy, których stosunki służbowe wygasły lub uległy przekształceniu na podstawie art. 170 ust. 2 ustawy przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej.

Sytuacji prawnej powoda nie regulują także przepisy art. 170 ust. 1 w zw. z art. 170 ust. 3 i 4 ustawy z 16 listopada 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej.

Stosownie do treści art. 170 ustęp 1 przepisów wprowadzających ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej stosunki pracy osób zatrudnionych w jednostkach KAS, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 2, 3 i 6 ustawy, o której mowa w art. 1, oraz stosunki służbowe osób pełniących służbę w jednostkach KAS, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1, 2, 3 i 6 ustawy, o której mowa w art. 1, wygasają:

1) z dniem 31 sierpnia 2017 r., jeżeli osoby te w terminie do 31 maja 2017 r., nie otrzymają pisemnej propozycji określającej nowe warunki zatrudnienia albo pełnienia służby;

2) po upływie 3 miesięcy, licząc od miesiąca następującego po miesiącu, w którym pracownik albo funkcjonariusz złożył oświadczenie o odmowie przyjęcia propozycji zatrudnienia albo pełnienia służby, jednak nie później niż 31 sierpnia 2017 r.

W przypadku, o którym mowa w art. 170 ust. 1 p.w. ustawę o KAS, wygaśnięcie stosunku służbowego funkcjonariusza traktuje się jak zwolnienie ze służby (art. 170 ust. 3 p.w. ustawę o KAS), a pracownikom oraz funkcjonariuszom przysługują świadczenia należne odpowiednio w związku z likwidacją urzędu albo zniesieniem jednostki organizacyjnej w rozumieniu ustawy uchylanej w art. 159 pkt 3, która w art. 163 ustęp 4 przewiduje, że funkcjonariuszowi służby stałej, zwolnionemu ze służby w związku ze zniesieniem lub reorganizacją jednostki organizacyjnej, przysługuje odprawa na zasadach i w wysokości określonych w ust. 1-3 art. 163 (art. 170 ust. 4 p.w. ustawę o KAS).

Powód jako funkcjonariusz służby celnej otrzymał w dniu 15 maja 2017 r. pisemną propozycję określającą nowe warunki zatrudnienia w ramach korpusu służby cywilnej na podstawie art. 170 ust. 2 p.w. ustawę o KAS i propozycję przyjął, w związku z powyższym od 1 czerwca 2017 r. stał się pracownikiem cywilnym. Powód nie kwestionował przedłożonej mu propozycji zatrudnienia na drodze sądowej, co oznacza, że wyraził zgodę na kontynuowanie zatrudnienia na warunkach stosunku pracy. W takiej sytuacji nie ma do niego zastosowania przepis art. 170 ust. 1, 3 i 4 p.w. ustawę o KAS. Ten dotyczy wyłącznie tych funkcjonariuszy, którzy

nie otrzymali pisemnej propozycji określającej nowe warunki zatrudnienia oraz tych, którzy złożyli oświadczenie o odmowie przyjęcia propozycji zatrudnienia albo pełnienia służby. Tylko taki sposób wygaśnięcia stosunku służbowego funkcjonariusza zgodnie z art. 170 ustęp 3 p.w. ustawę o KAS traktuje się jak zwolnienie ze służby, które zgodnie z art. 170 ustęp 4 p.w. ustawę o KAS daje prawo do odprawy w związku z wygaśnięciem dotychczasowego stosunku służby.

Powyższe wiąże się z celem, jakiemu ma służyć odprawa. Odprawa jest świadczeniem, które ma rekompensować utratę pracy, a powód tej pracy nie stracił, gdyż kontynuuje zatrudnienie w ramach pracowniczego stosunku pracy. Należy pamiętać, iż odprawa ma charakter socjalny, ma łagodzić sytuację ekonomiczną osób, które utraciły dalsze zatrudnienie. Funkcjonariusze, którym przedstawiono propozycję zatrudnienia posiadają nieprzerwanie wynagrodzenie i stabilne utrzymanie stosunku pracy.

Niewątpliwie stosunek służbowy powoda ustał. Jednakże ustanie tego stosunku nastąpiło na skutek jego przekształcenia się w stosunek pracy a nie w wyniku zwolnienia ze służby. Wskazany sposób ustania stosunku służbowego w wyniku jego przekształcenia w stosunek pracy wynika wprost z treści przepisu art. 171 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej, normującego sytuację funkcjonariusza, który przyjął propozycję nowych warunków pracy. Przyjęcie przez powoda złożonego mu na podstawie art. 165 ust. 7 przepisów wprowadzających propozycji zatrudnienia skutkowało z mocy wskazanego art. 171 ust. 1 pkt 2 przekształceniem jego stosunku służbowego w stosunek pracy na czas nieokreślony z dniem 1 czerwca 2017 r.

Jednocześnie, w ocenie Sądu Okręgowego zmiany organizacyjne w ramach całej administracji skarbowej wynikające z wdrażanej reformy nie mogą być uznane za reorganizację jednostki organizacyjnej KAS w rozumieniu art. 250 ust. 4 ustawy o KAS. Nie można zgodzić się, iż w wyniku wejścia w życie przepisów wprowadzających ustawę o KAS doszło do reorganizacji jednostek organizacyjnych KAS. Wskazana ustawa nie dokonała reorganizacji jednostek organizacyjnych KAS, ani tym bardziej ich nie likwidowała, lecz dopiero je utworzyła. Reorganizować można strukturę już utworzoną a nie dopiero kształtowaną wskazanym aktem prawnym. Akt prawny, który tworzy nową strukturę organizacyjną nie może jej jednocześnie

reorganizować, a tym bardziej znosić. Wskazywane, zatem przez Sąd zmiany w „strukturze zatrudnieniowej” były skutkiem tworzenia i organizacji jednostek organizacyjnych KAS a nie ich reorganizacji.

Podsumowując Sąd drugiej instancji uznał, że ucywilniony funkcjonariusz nie należy do kategorii osób uprawnionych do odprawy określonej w art. 250 ust. 4 ustawy o KAS. Stosunek służbowy takiego funkcjonariusza ustał na skutek jego przekształcenia w stosunek pracy, które to przekształcenie na mocy art. 174 ust. 10 ustawy o KAS należy traktować jak zwolnienie ze służby. W przypadku osób, do których zastosowano konstrukcję przekształcenia stosunku służbowego w stosunek pracy przepis art. 174 ust. 12 ustawy o KAS wyłącza prawo do odprawy. Odprawa jest jednorazowym świadczeniem związanym z definitywnym ustaniem zatrudnienia. Ma ona charakter socjalny i stanowi źródło utrzymania po utracie zatrudnienia. W sprawie nie mamy do czynienia z utratą, ale z przekształceniem, czyli kontynuacją zatrudnienia. Powód przyjmując propozycję pracy nadal kontynuuje zatrudnienie tylko na innej podstawie prawnej.

Biorąc pod uwagę powyższe Sąd Okręgowy w ślad za Sądem Rejonowym uznał, że brak było podstaw do zasądzenia odprawy.

Powyższy wyrok skargą kasacyjną zaskarżył powód w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił on:

I. naruszenie prawa materialnego, a mianowicie:

1. art. 1, 2, 7, 8, 32, 60 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez dokonanie błędnej, sprzecznej z konstytucyjnymi zasadami porządku prawnego, w tym z zasadą równości wobec prawa oraz z interpretowaną z art. 2 Konstytucji RP zasadą ochrony praw słusznie nabytych, wykładni:

a. przepisów rozdziału II ustawy Kodeks pracy poprzez uznanie, że w wyniku „ucywilnienia” powoda nie doszło do zwolnienia go ze służby, a jedynie do „przekształcenia” dotychczasowego stosunku służby w stosunek pracy - podczas gdy polskie prawo nie zna odrębnej konstrukcji prawnej „przekształcenia” służby w stosunek pracy, zaś ustawa w żadnym miejscu nie przewiduje stosowania do tej konstrukcji poprzez analogię przepisów o wypowiedzeniu zmieniającym, wobec czego należało uznać, iż w niniejszej sprawie doszło w istocie do zwolnienia powoda ze służby, a następnie do nawiązania z nim nowego stosunku pracy,

b. przepisów wskazanych w kolejnych punktach;

2. art. 171 ust. 1 przepisów wprowadzających ustawę o KAS poprzez uznanie, że powód w niniejszej sprawie nie utracił zatrudnienia, wobec czego mógł zostać potraktowany odmiennie niż osoby, którym nie złożono propozycji zatrudnienia, bądź którzy takiej propozycji nie przyjęli - podczas gdy propozycja „przekształcenia” stosunku służby w stosunek pracy stanowiła jednostronną decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej, na którą to decyzję powód nie miał jakiegokolwiek wpływu, wobec czego odmienne potraktowanie powoda i odmówienie wypłaty mu odprawy pieniężnej w sytuacji, gdy został przymusowo usunięty ze służby w związku z reorganizacją Krajowej Administracji Skarbowej, jawi się jako nieuprawnione;

3. art. 171 ust. 1 przepisów wprowadzających ustawę o KAS, art. 174 ust. 10 i 12 ustawy o KAS, art. 250 ust. 4 ustawy o KAS poprzez uznanie, że w odniesieniu do funkcjonariuszy, których stosunek służby zakończył się wskutek zwolnienia ze służby poprzez „przekształcenie” tego stosunku w zatrudnienie, nie należy stosować przepisów o odprawie pieniężnej z tytułu zwolnienia ze służby w wyniku reorganizacji jednostki - podczas gdy zakończenie stosunku służby z powodem było faktycznie efektem reorganizacji jednostki, zaś późniejsze nawiązanie z powodem nowego stosunku prawnego, będącego stosunkiem pracy, nie może niwelować skutecznie nabytego przez niego uprawnienia do otrzymania odprawy z tytułu zwolnienia go ze służby;

4. art. 174 ust. 12 ustawy o KAS poprzez jego zastosowanie i odmowę przyznania odprawy, w sytuacji gdy „przekształcenie” o jakim mowa w tym przepisie dotyczy sytuacji, gdy funkcjonariusz otrzymał propozycję albo samodzielnie złożył wniosek o przeniesienie do pracy w jednostce organizacyjnej KAS, zaś w niniejszej sprawie powodowi złożono jednostronne oświadczenie skutkujące zakończeniem stosunku służby, a zatem „przekształcenie” stosunku służby w stosunek pracy nastąpiło z wyłącznej inicjatywy pozwanego i nie uwzględniło woli powoda, który chciał kontynuować służbę jako funkcjonariusz służby celno-skarbowej;

5. art. 250 ustawy o KAS poprzez uznanie, że odprawa z tytułu zwolnienia ze służby funkcjonariusza wskutek reorganizacji jednostki ma charakter świadczenia socjalnego, którego celem jest ułatwienie osobie tracącej zatrudnienie przystosowanie się do nowych warunków związanych z utratą pracy - podczas gdy

jak wynika z poglądów orzecznictwa oraz doktryny, odprawa ma też charakter kompensacyjny, a w tym konkretnym przypadku miała za zadanie przynajmniej częściowo zrekompensować powodowi pozbawienie go statusu funkcjonariusza, z którym wiązały się liczne przywileje, w tym finansowe, nie można zaś zawężyć prawa do odprawy do sytuacji, gdy dany podmiot pozostaje w ogóle bez pracy.

W związku z powyższym skarżący wniósł o:

1. uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 27 763,50 zł tytułem odprawy oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania poniesionych we wszystkich instancjach, ewentualnie
2. uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniósł o:

- 1) odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej powoda;
- 2) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej okazały się uzasadnione w stopniu wskazującym na konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku.

Na podstawie art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania.

Kwestia stanowiąca główny problem w niniejszej sprawie, a mianowicie problem prawa do odprawy pieniężnej dla funkcjonariusza służby celno-skarbowej, którego stosunek służbowy uległ przekształceniu w stosunek pracy był przedmiotem uchwały Sądu Najwyższego z 6 lutego 2024 r., III PZP 2/23 (OSNP 2024 nr 7, poz. 69), w której Sąd Najwyższy stwierdził, że funkcjonariuszowi służby celnej, który zgodnie z art. 165 ust. 3 ustawy z 16 listopada 2016 r. - Przepisy wprowadzające

ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1948) stał się funkcjonariuszem Służby Celno-Skarbowej pełniącym służbę w jednostkach Krajowej Administracji Skarbowej i który następnie przyjął propozycję, o jakiej mowa w art. 165 ust. 7 tej ustawy, określającą nowe warunki zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, stając się zgodnie z art. 171 ust. 1 wyżej wymienionej ustawy pracownikiem zatrudnionym w Krajowej Administracji Skarbowej na podstawie umowy o pracę, przysługuje - w związku z zakończeniem służby - prawo do odprawy pieniężnej (art. 163 ust. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej, jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1799 z późn. zm., w związku ze stosowanym odpowiednio art. 170 ust. 1, 3 i 4 Przepisów wprowadzających ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej).

We wspomnianej uchwale Sąd Najwyższy uznał, opierając się na wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, że podstawa do przyjęcia poglądu o przysługiwaniu odprawy w takiej sytuacji wynika z prokonstytucyjnej wykładni przepisów ustawowych, uwzględniającej zasadę równości wobec prawa i równego traktowania przez władze publiczne. Sąd Najwyższy stanął zatem na stanowisku, zgodnie z którym, mimo że prawo do odprawy nie wynika wprost z art. 170 ust. 1 p.w. KAS, konieczne jest odstępnie od jego wykładni językowej na rzecz wykładni funkcjonalnej i systemowej. Taka możliwość wynika z analizy orzeczeń Sądu Najwyższego, w których podkreśla się trafnie, że odejście od wyników wykładni językowej jest uzasadnione wtedy, gdy prowadzi ona do absurdu albo do rażąco niesprawiedliwych lub irracjonalnych konsekwencji lub gdy zachodzi sprzeczność jej wyników z podstawowymi założeniami systemu prawnego albo niemożność jej akceptacji ze względów moralnych lub społecznych (por. np. uzasadnienie uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 14 października 2004 r., III CZP 37/04, OSNC 2005 Nr 3, poz. 42, uchwały Sądu Najwyższego z 20 lipca 2005 r., I KZP 18/05, OSNKW 2005 Nr 9, poz. 74 i z 23 maja 2012 r., OSNC 2012 Nr 10, poz. 118 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 21 lipca 2004 r., V CK 21/04, OSNC 2005 nr 7-8, poz. 137, z 18 stycznia 2008 r., V CSK 351/07, OSNC 2009 Nr 3, poz. 44 lub z 8 maja 1998 r., I CKN 664/97, OSNC 1999 Nr 1, poz. 7).

W ocenie Sądu Najwyższego, odprawa w służbach mundurowych ma charakter gratyfikacji za wieloletnią służbę dla Rzeczypospolitej Polskiej. Jest to

dodatkowym uzasadnieniem dla jej wypłaty osobie, która w sposób niezawiniony i wbrew swojej woli służbę tę kończy. W przypadku funkcjonariusza, którego służba na skutek przyjęcia zaproponowanych warunków zatrudnienia na stanowisku w ramach korpusu służby cywilnej uległa zakończeniu i który utracił szereg uprawnień składających się na tzw. „prawo do munduru”, konieczne jest zrekompensowanie mu dotychczasowych szczególnych warunków służby związanych z pracą w formacji mundurowej. Dlatego uzasadnione jest odstępianie od rezultatów wykładni gramatycznej, szczególnie biorąc pod uwagę konstytucyjną zasadę równości w zakresie ochrony praw majątkowych. Sąd Najwyższy wskazał, że art. 64 ust. 2 Konstytucji RP jest uznaną w orzecznictwie Sądu Najwyższego podstawą uzasadniającą przyznanie świadczenia funkcjonariuszom (por. uchwała siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z 26 stycznia 2006 r., III PZP 1/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 227). Sąd Najwyższy zauważył, że w wyroku z 27 kwietnia 2022 r., I PSKP 64/21 (OSP 2023 Nr 4, poz. 32, z glosą J. Jankowiaka) Sąd Najwyższy przedstawił już podobną wykładnię, że funkcjonariusza Służby Celno - Skarbowej, którego stosunek służbowy wygasł a następnie uległ „przekształceniu” w stosunek pracy na podstawie p.w. KAS, należy traktować tak samo, jak funkcjonariusza, którego stosunek służbowy wygasł wobec nieotrzymania propozycji dalszej służby lub odmowy jej podjęcia (por. też wyrok Sądu Najwyższego z 16 marca 2023 r., III PSKP 19/22, dotychczas niepublikowany).

Sąd Najwyższy uznał, że bez wątpienia przyjęcie przez funkcjonariusza Służby Celno - Skarbowej propozycji zatrudnienia pracowniczego w ramach KAS wywołuje dwa powiązane ze sobą, lecz odrębne skutki. Po pierwsze, wywołuje ono skutek w postaci wygaśnięcia stosunku służbowego funkcjonariusza. Tym samym, skutek ten jest tożsamy, jak w przypadku nieprzyjęcia lub niezaproponowania funkcjonariuszowi w wyznaczonym terminie nowych warunków zatrudnienia, co powoduje, że funkcjonariusz ma prawo do wydania mu świadectwa służby, zgodnie z uchwałą w sprawie III PZP 7/19. Po drugie, w wyniku przyjęcia zaproponowanych warunków zatrudnienia na podstawie umowy o pracę zostaje nawiązany nowy stosunek pracy pomiędzy KAS, a byłym już funkcjonariuszem, a obecnie pracownikiem Służby Celno-Skarbowej. Jak słusznie wskazywano w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jedynie ten drugi skutek uzależniony jest od woli funkcjonariusza.

Skutek w postaci wygaśnięcia stosunku służbowego następuje natomiast z mocy prawa, w istocie bez względu na wolę kontynuowania zatrudnienia w formie pracowniczej przez funkcjonariusza.

Nie można zgodzić się ze stanowiskiem, że skoro funkcjonariusz nawiązuje stosunek pracy w ramach Krajowej Administracji Skarbowej, to jego sytuacja jest jakościowo lepsza od sytuacji funkcjonariusza, który odrzucił przedstawną mu propozycję. Sytuacja tych dwóch funkcjonariuszy jest analogiczna w zakresie wygaśnięcia stosunku służbowego, zarówno jeden, jak i drugi tracą swój status funkcjonariusza Służby Celno-Skarbowej, a w konsekwencji związane z nim przywileje (jak również obowiązki). Kwestia ta nie może być bagatelizowana, pamiętać bowiem należy, że stosunek służby jest stosunkiem prawnym o szczególnym charakterze, powiązany z pewnymi doniosłymi obowiązkami, ale gwarantującym równocześnie pewne szczególne uprawnienia (o różnym charakterze – wynagrodzeniowym, emerytalnym, zaopatrzeniowym, czy związanym z posiadaniem stopnia służbowego oraz stabilnością zatrudnienia). W momencie wygaśnięcia stosunku służbowego funkcjonariusz jest tych uprawnień pozbawiany, w dodatku wbrew pewnemu zobowiązaniu państwa, które gwarantowało funkcjonariuszowi stabilizację i w zasadzie dożywotnią możliwość korzystania z uprawnień związanych z pełnioną przez niego służbą. Nie ma przy tym znaczenia, czy po tym wygaśnięciu stosunku służbowego, nawiązywany jest z byłym już funkcjonariuszem stosunek pracy w ramach KAS, czy też zmuszony on jest poszukiwać innej pracy. Wygaśnięcie stosunku służbowego i utrata uprawnień stają się bowiem faktem, zaproponowanie zatrudnienia pracowniczego naturalnie pomniejsza negatywne skutki ekonomiczne po stronie funkcjonariusza, powoduje, że nie musi on poszukiwać zatrudnienia, jednak nie powoduje przywrócenia uprawnień związanych ze stosunkiem służbowym. Należy przy tym wyraźnie podkreślić, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego akcentuje się ponadto, że odprawa w służbach mundurowych ma charakter gratyfikacji za wieloletnią służbę dla Rzeczypospolitej Polskiej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2015 r., I PK 1/15, LEX nr 1959540).

Ustawodawca niestety nie dostrzegł wskazanych powyżej skutków proponowania i przyjęcia przez funkcjonariusza zatrudnienia na podstawie umowy

o pracę na tyle wyraźnie, by przewidzieć *expressis verbis* prawo do odprawy w tego rodzaju sytuacjach, nie oznacza to jednak, że prawo takie nie przysługuje. Jest to bowiem przypadek, w którym pewna luka legislacyjna może zostać wypełniona przez sięgnięcie do innych (niż językowa) metod wykładni. A w tym akurat przypadku, zarówno wykładnia systemowa, jak i wykładnia celowościowa dokonywane w oparciu o treść przepisów ustaw wprowadzających KAS, jak również uchylanej ustawy o Służbie Celnej, czy w końcu art. 64 ust. 2 Konstytucji RP pozwalają na przyjęcie, że w przypadku wygaśnięcia stosunku służbowego funkcjonariusza Służby Celno-Skarbowej, a następnie nawiązania z nim stosunku pracy na podstawie umowy o pracę zawartą z tą Służbą funkcjonariuszowi przysługuje również odprawa pieniężna na podstawie art. 163 ust. 4 ustawy o Służbie Celnej w związku ze stosowanym odpowiednio art. 170 ust. 1, 3 i 4 p.w. KAS. Warto bowiem zauważyć, że sytuacja takiego funkcjonariusza nie może być gorsza od sytuacji funkcjonariusza, którego stosunek służbowy wygaśł wobec niezaproponowania lub odrzucenia zatrudnienia w formie pracowniczej, podczas gdy obaj Ci funkcjonariusze tracą swój status funkcjonariusza oraz związane z nim uprawnienia. Sam fakt nawiązania stosunku pracowniczego ze KAS nie „polepsza” sytuacji byłego funkcjonariusza na tyle, aby uznać, że wyłącza prawo do odprawy. Wskazać bowiem należy, że jego sytuacja nie różni się zasadniczo od sytuacji funkcjonariusza, który przed wygaśnięciem stosunku służbowego znalazł nową pracę i nawiązał stosunek pracy bezpośrednio po wygaśnięciu stosunku służbowego, a przecież w tym drugim przypadku przysługiwała by mu odprawa na podstawie art. 170 ust. 4 p.w. KAS.

Zgodnie z art. 163 ust. 4 uchylonej ustawy o Służbie Celnej funkcjonariuszowi służby stałej, zwolnionemu ze służby w związku ze zniesieniem lub reorganizacją jednostki organizacyjnej, przysługuje odprawa na zasadach i w wysokości określonych w ust. 1-3 tego artykułu. Przepis ten odnosi się bezpośrednio do zniesienia lub reorganizacji jednostki organizacyjnej, nie zaś do likwidacji i przekształcenia całej Służby, nie budzi jednak wątpliwości Sądu Najwyższego, że w takiej sytuacji, jak będąca podstawą dla rozpatrywanego zagadnienia prawnego, do funkcjonariusza *per analogiam* znajdzie odpowiednie zastosowanie art. 170 ust. 4 p.w. KAS, który przyznaje świadczenia należne w związku ze zniesieniem lub reorganizacją jednostki w rozumieniu ustawy o Służbie Celnej. Wynika to ze

wskazanego powyżej faktu tożsamości sytuacji funkcjonariusza, którego stosunek służbowy wygasł z uwagi na nieprzyjęcie zaproponowanych warunków, jak również z uwagi na ich przyjęcie i nawiązanie w miejsce wygasłego stosunku służbowego, stosunku pracy. Tym samym funkcjonariuszowi należna jest odprawa na podstawie art. 163 ust. 4 ustawy o Służbie Celnej.

Sąd drugiej instancji w niniejszej sprawie przyjął zupełnie odmienną wykładnię relewantnych przepisów prawa materialnego, nie dokonując choćby rozważań, które mogłyby go doprowadzić do prawidłowej wykładni tych przepisów. Stąd też zarzuty skargi kasacyjnej należało uznać za uzasadnione, a Sąd Okręgowy rozpoznając sprawę ponownie, powinien wziąć pod uwagę i należycie zastosować do rozpoznawanej sprawy wskazany powyżej dorobek orzecznictwa Sądu Najwyższego i zaprezentowane w nim kierunki wykładni. Dopiero bowiem po dokonaniu prawidłowej wykładni relewantnych przepisów prawa możliwe będzie dokonanie właściwej subsumpcji stanu faktycznego niniejszej sprawy pod zastosowanie tychże przepisów materialnoprawnych.

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji, zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[a!]